

Forslag til

Planprogram

for kommunedelplan for kulturminner i Råde
kommune 2019-2031

Datert xx.xx.2019

Råde
kommune

Innhold

Bakgrunn.....	3
Planprogram.....	3
Formålet med planarbeidet	4
Overordnede rammer og føringer for planarbeidet.....	4
Nasjonale føringer.....	4
Regionale mål og føringer	5
Organisering og planprosess	6
Forslag til innhold i planen	6
Aktuelle plantema	6
Medvirkning	6
Framdriftsplan	7
Utredningsbehov	7

Bakgrunn

Etter plan- og bygningsloven har kommunene et selvstendig ansvar for å ta vare på kulturminner og kulturmiljøer, og riksantikvaren oppfordrer alle kommuner til å utarbeide en kulturminneplan som ledd i å oppfylle dette ansvaret.

Kulturminner og kulturmiljøer er viktige spor fra fortiden, men er også en del av nåtiden og fremtiden. De er en kilde til kunnskap og opplevelser som er viktig å ta vare på og sikre for fremtiden. Kulturminnene er en del av identiteten vår og gir både tilhørighet og karakter til miljøet rundt oss. Kulturminner og kulturmiljøer forteller oss en historie om hvordan det var å være mennesker før og hvordan samfunnet har vært organisert. Dette gir oss grunnlag til å forstå vår egen tid og for å kunne planlegge bedre for det samfunnet som ligger fremfor oss.

I kulturminneloven defineres kulturminner som «spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til». Det er denne definisjonen som legges til grunn for den statlige forvaltningen av de materielle kulturminnene. I dette ligger også kulturmiljøer, områder som er formet gjennom menneskelig aktivitet. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap er en viktig del av omgivelsene og identiteten til Råde. Kulturminner forteller en historie om hvordan Råde-samfunnet har utviklet seg gjennom tiden og blitt til det det er i dag. Vi må sørge for at vår felles historie og kulturarv blir en kilde til opplevelse, kunnskap og identitet for alle. Dette gjenspeiler seg i visjon Råde 2037 om at «*Rådes innbyggere er stolte av sine røtter og historie og viser dette gjennom visuelle uttrykk, planer og arkitektur, samt aktiviteter og arrangementer. Råde tar vare på naturen og kulturen og legger til rette for bærekraftig utvikling og bruk. Råde har et visuelt uttrykk som bygger på Rådes historie og som forsterker identiteten som landlig kystkommune, hvor natur og lokale tradisjon står sentralt*». Kulturminner er en ressurs som ikke kan fornyes og dermed viktig å bevare og synliggjøre slik at fremtidige generasjoner kan få glede og kunnskap om dem.

Planprogram

I følge vedtatt planstrategi for 2015-2019 (KS 055/16) skal kulturminneplanen utarbeides i inneværende kommunestyreperiode, dersom det er tilstrekkelig kapasitet hos den/de som skal utarbeide planene. På grunn av manglende kapasitet har kulturminneplanen blitt utsatt frem til nå. I handlingsprogram og økonomiplan 2019-2022 (052/18) ble det i verbal del bestemt at kommuneplan, klimaplan og kulturminneplan skal prioriteres i 2019. Vi dere oppfølging er dermed å utarbeide en kommunedelplan med handlingsdel for kulturminner i Råde kommune.

Råde kommune har via Østfold fylkeskommune fått et tilskudd på kr 100 000 fra Riksantikvaren til å utarbeide en kulturminneplan. Riksantikvaren forutsetter at planen utformes som en kommunedelplan. Kulturminneplanen skal derfor være en kommunedelplan, og det første skrittet er å utarbeide og fastsette et planprogram (jfr. Plan og bygningslovens §4-1). Et planprogram er en «plan for planen». Det foreliggende planprogrammet skal ifølge plan- og bygningsloven gjøre rede for:

- Formålet med planarbeidet
- Planprosessen med frister og deltagelse
- Opplegg for medvirkning

- Vurdering av alternativer
- Behov for utredninger

Formålet med planarbeidet

Formålet med planarbeidet er å lage en kulturminneplan for Råde kommune for perioden 2019-2031. Planen skal styrke kommunens kunnskapsgrunnlag om kulturminner og sikre en effektiv, langsiktig og forutsigbar forvaltning av kulturminner i Råde. Planen skal fungere som et styringsverktøy i planlegging og saksbehandling som berører kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap.

- Kommunedelplan for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap skal kartlegge og synliggjøre kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Råde kommune.
- Fremme tiltak for å sikre kulturhistoriske verdier, øke bevisstheten om kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap som en viktig ressurs for å forvalte de på en helhetlig måte.
- Få et formelt grunnlag for å ivareta kulturminnehensyn i kommunens løpende planarbeid og saksbehandling.
- Gi et bedre grunnlag for å formidle kommunens kulturarv

Kulturminneplanen handler først og fremst om nyere tids kulturminner (etter år 1537), de fleste av disse er kommunens ansvar. Planen skal gi rammer og retningslinjer for bevaring av kulturminner, kulturmiljøer, kulturlandskap slik at Råde også i fremtiden kan oppleves med historisk dybde.

Overordnede rammer og føringer for planarbeidet

De nasjonale målene for kulturminneforvaltningen er nedfelt i en rekke lover, rundskriv, stortingsmeldinger, statlige planretningslinjer mv. Kulturminneloven og plan- og bygningsloven gir lovgrunnlaget for forvaltning av kulturminner. Disse lovene er det viktigste redskapet for å ivareta mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer. Formålet i «kulturminneloven» er følgende: *Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressursene som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.*

Som planmyndighet har kommunen en sentral rolle i forvaltningen av kulturarven. Norge er også forpliktet til å forvalte kulturarven på en forsvarlig måte gjennom internasjonale konvensjoner. Regionale mål for kulturminneforvaltningen er nedfelt i regional kulturminneplan for Østfold. Videre følger en beskrivelse av de overordnede føringene for planarbeidet.

Nasjonale føringer

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging framhever at kulturminner og kulturmiljøer er viktig for identitet og tilknytning, og er en viktig ressurs for næringsutvikling. De viktigste årsakene til tap eller svekking av kulturminneverdiene er økende utbyggingspress og manglende bruk av bygningsmiljøer, som følge av nedleggelse i tradisjonell industri og gårdsdrift. Det forventes at kommunen identifiserer, verdsetter og forvalter verneverdige kulturminner i tråd med nasjonale mål, og ivaretar disse i kommunale planer. Videre forventes det at tilgjengelig kunnskap aktivt tas i bruk og at de samlede virkningene synliggjøres og tas hensyn til. Det forventes også at arkitektur, kulturminner, landskapsverdier, vann og grønne elementer tas aktivt i bruk som ressurser i sentrumsutviklingen.

NOU 2002: 1 «fortid former framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk»

Kulturminner og kulturmiljø er en ressurs i seg selv. Kulturminner og kulturminnepolitikken er et ledd i en større samfunnsmessig sammenheng.

St.meld.nr.16 (2004-2005) «Leve med kulturminner»

Stortingsmeldingen dokumenterer at uerstattelige kulturminneverdier er i ferd med å gå tapt. Dette er verdier som ikke kan fornyes. Ved behandlingen av St.meld. nr 16 sluttet et samlet storting seg til nasjonale mål for kulturminnepolitikken fram mot 2020. Målet er at viktige fredete og fredningsverdige kulturminner skal være sikret og satt i stand innen 2020. Innen samme periode skal tapet av verneverdige kulturminner ned til et minimum.

Regjeringens mål for kulturminnepolitikken er at:

- Mangfoldet av kulturminne og kulturmiljø skal tas vare på som bruksressurser og grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping.
- Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljø som dokumenterer geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig bredde, skal gis varig vern gjennom fredning.

St.meld.nr.26 (2006-2007) «Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand»

I denne stortingsmeldingen inngår kulturminnepolitikken som én del av en samlet framstilling av miljøpolitikken. Meldingen redegjør for status i arbeidet med å følge opp tiltak omtalt i St.meld. nr. 16 (2004 – 2005) *Leve med kulturminner* og fremmer tiltak for videre oppfølging.

Kulturminner og kulturmiljøer representerer samfunnets felles verdier. De er unike og uerst attelige kilder til kunnskap og opplevelser og er miljø og samfunnsressurser som kan gi grunnlag for lokal utvikling og kulturell, sosial og økonomisk verdiskaping. I handlingsplanen legger regjeringen opp til tiltak for at kulturminner skal være aktive elementer i lokalsamfunnet, både med hensyn til trivsel og verdiskaping, og at det skal være naturlig og så enkelt som mulig å kombinere bruk og sikring. Eksempler viser at lokalsamfunn som tar i bruk kulturarven skaper en rekke positive muligheter for befolkningen.

Stortingsmelding nr.35 (2012- 2013) «Framtid med fotfeste»

Meldingen inneholder en statusoppdatering og tydeliggjør hvilke utfordringer som gjenstår for at man innen 2020 skal nå målene som ble vedtatt gjennom behandlingen av St.meld. nr. 16 (2004 – 2005) «Leve med kulturminner». Videre blir det redegjort for satsinger og utviklingsarbeid som har gitt nytt og verdifullt erfaringsmateriale til arbeidet med å videreutvikle kulturminnepolitikken. Arbeidet skal vise hvor viktig kulturminneforvaltningen er i et samfunn i endring og hvordan de kulturhistoriske verdiene kan og bør være ressurser og fellesgoder i en langsiktig, bærekraftig samfunnsutvikling.

Regionale mål og føringer

Kulturminneplan for Østfold 2010-2022 - Hovedmålet i kulturminneplanen er samtidig et delmål for kulturminnevernet i fylkesplanen: «*Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer, med deres egenart og variasjon, vektlegges i samfunnsplanleggingen. Kulturminner og kulturmiljøer vernes, både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Nasjonal kulturminnepolitikk iverksettes på regionalt nivå og det legges til rette for at mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskapskal stå sentralt i utviklingen av så vel fylket som for levende lokalsamfunn.*».

Organisering og planprosess

Kulturminneplanen for Råde kommune skal være en kommunedelplan. Målene i denne planen må spisses mot kommunens spesifikke utfordringer. Planen må forankres i hele organisasjonen, politisk og administrativt. Det praktiske arbeidet vil bli ledet av virksomhet Miljø, plan og teknikk med representanter i administrasjonen innenfor plan og miljø.

Forslag til innhold i planen

- Innledning om bakgrunn, hovedutfordringer, mål, planprosess, og avgrensning
- Temadel og viktig historie om Råde kommune. Temadel som trekker de store linjene, om utviklingstrekk i Råde fra tidligere tider fram til i dag.
- Plandel, oversikt og omtale av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap, mål og prioriteringer.
- Virkemidler i kulturminnevernet
- Handlingsprogram og strategier: I tilknytning til plandelen innarbeides det en tiltaksdel, med synliggjøring av ansvarsforhold, iverksetting, tidspunkt for gjennomføring og økonomi.

Aktuelle plantema

Alle plantemaene får egne punkt i både temadelen og plandelen. I temadelen redegjøres det for forhistorien og hva som defineres som forminner.

- Fornminner: Selv om disse er automatisk fredet og ikke trenger det vernet en kommunal kulturminneplan kan gi, så er de en viktig del av helheten.
- Religiøse kulturminner, som kirker, gravplasser, kirketufter, bedehus/forsamlingshus.
- Nyere tids kulturminner som er datert etter 1900, inklusiv krigsminner. Her bør det som en del av planarbeidet settes i gang registreringsarbeid for å få en mer systematisk oversikt enn det vi har i dag.
- Kulturlandskapet. Råde er preget av at det har bodd mennesker her i lang tid som har drevet med landbruk.
- Kulturminner knyttet til infrastruktur, industri, næring, landbruk og fiske. Kystrelatert virksomhet, kommunikasjon, gamle ferdselsårer og kirkeveier er en viktig del av dette.
- Formidling av kulturminner og immaterielle kulturminner.

Medvirkning

I likhet med rulleringen av kommuneplanen og klimaplanen vil det i arbeidet med kulturminneplanen være viktig å tilegne seg kunnskap og erfaringer fra innbyggere, lokale foreninger og næringer. Det er ønskelig at kulturminneplanen blir et resultat av et godt samarbeid mellom innbyggere, lag – og foreninger, næringsliv og kommunen. Ved å legge vekt på denne typen samskaping, kan man skape mer robuste, bærekraftige og treffsikre planer. Planarbeidet skal derfor bygge på en åpen og inkluderende prosess hvor det legges til rette for reell påvirkning fra berørte og interesserte parter gjennom hele prosessen. Arbeidet med kommunedelplan for kulturminner er et planarbeid der bred forankring og formidling av kunnskap står svært sentralt. Noe av medvirkningen vil skje gjennom høringsprosessene, men det vil også bli aktuelt å arrangere tema-/folkemøte.

Frivillighetsarbeidet som gjøres innenfor kulturminnefeltet, ikke minst gjennom Råde Historielag og lokale ildsjeler, i form av dokumentasjon og formidling av Råde kommunes historie, blir også et viktig grunnlag for planarbeidet.

Framdriftsplan

Planprogram	2019				2020			
	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal
Vedtak om offentlig ettersyn/høring av planprogram								
Offentlig ettersyn og varsel om oppstart av planarbeid								
Behandling av innspill								
Politisk behandling og vedtak - planprogram								
Kunngjøring av planprogram								
Kulturminneplan								
Kunnskapsinnhenting medvirkning								
Vedtak om offentlig ettersyn/høring av kulturminneplan								
offentlig ettersyn/høring av plan								
Behandling av uttalelser								
Vedtak av plan								
Kunngjøring av kulturminneplan								

Figur 2: vis er fra mdriftsplan for kulturminneplanarbeidet. Gul betyr politisk vedtak og grønn betyr prosess. Framdriftsplanen er veiledende og kan bli justert underveis.

Utredningsbehov

Råde kommune har via Østfold fylkeskommune mottatt et tilskudd på kr 100 000 fra Riksantikvaren til å utarbeide en kulturminneplan. I arbeidet med planen vil det være behov for registrering og kartlegging av kulturminnene i kommunen. Det vil også bli viktig å systematisere og prioritere.

Det vil bli vurdert om det er behov for bruk av ekstern bistand for deler av arbeidet.